

Szekeres Attila István

Stema României
și Keöpeczi Sebestyén József

Centrul de Cultură al Județului Covasna

SZEKERES ATTILA ISTVÁN

**Stema României
și
Keöpeczi Sebestyén József**

SZEKERES ATTILA ISTVÁN

**Stema României
și
Keöpeczi Sebestyén József**

Centrul de Cultură al Județului Covasna
Editura „Háromszék Vármegye”
Sfântu Gheorghe, 2018

Editura „Háromszék Vármegye”, Sfântu Gheorghe

Consiliul Județen Covasna

Centrul de Cultură
al Județului Covasna

Partner: Asociația de Heraldică și Vexilologie din Transilvania

*Coperta: Stema cea mare a regatului României din 1921,
desen de Keöpeczi Sebestyén József.*

*Foto: Szekeres Attila István
(Arhivele Naționale ale României, SANIC, nr. inv. I 1066/3/1)*

Tehnoredactare: Szekeres Attila István
Copertă: Kopacz Attila

Ilustrații: locul de păstrare sau proprietarul,
precum și numele fotografului apar în lista ilustrațiilor

© Szekeres Attila István, 2018
© Editura Háromszék Vármegye, 2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SZEKERES, ATTILA ISTVÁN
România címere és Keöpeczi Sebestyén József
= Stema României și Keöpeczi Sebestyén József
/ Szekeres Attila István. - Sfântu Gheorghe:
Háromszék Vármegye, 2018
ISBN 978-606-8598-28-4

929.6

Tipar: TINTA print studio (Horváth Zita ii)

CUVÂNT ÎNAINTE

Această lucrare apare în anul în care România sărbătorește Centenarul Marii Uniri, dar și în anul aniversării a 140 de ani de la nașterea celui care a fost autorul stemei României, rezultate după Tratatul de pace de la Paris și încheierea Primului Război Mondial: Keöpeczi Sebestyén József (1878-1964).

La 1 decembrie 1918¹ Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a hotărât unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Regatul României.

Reproduc mai jos textul Declarației de la Alba Iulia².

„Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba Iulia din 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918

I. Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului Stat Român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

1. Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din Stat.

3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate tărâmurile vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune,

¹ După calendarul gregorian, aplicat în Transilvania încă din anul 1590, 18 noiembrie, după calendarul iulian, care încă funcționa la acea dată în Vechiul Regat.

² Document păstrat la SANIC, fond Consiliul Dirigent, I 1130, dosar 76/1918, f. 3, <http://www.cimec.ro/Istorie/Unire/alba.htm> (14. 06. 2018).

în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

4. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire, libera propagandă a tuturor gândurilor omenеști.

5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființând fideicomisele și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e pe de o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potențarea producției.

6. Muncitorimei industriale i se asigură aceleași drepturi și avantagii, care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.

IV. Adunarea Națională dă expresie dorinței sale, ca congresul de pace să înfăptuiască comuniunea națiunilor libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici, deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba-Iulia

din 18 Iunie/15 Decembrie 1918

1. Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunată prin reprezentanți, lei încredințați la Alba-Iulia în ziua de 18 Iunie/15 Decembrie 1918, dăruie și unirea celor Români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România.
2. Adunarea Națională proclamă în deosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreaga Banatul, cuprins între râurile Tisa și Dunăre.
3. Adunarea Națională, mareă tentonier, sui indică autonoimia provizorie pînă la instituirea Constituției născută dintr-o bună voință a poporului.
4. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea actului Politic Românesc, Adunarea Națională proclamă și următoarele:
  1. Dreptul la libertate națională pentru toți popoarele autohtone. Dacă un popor a rămas, cu sau fără voință, sub jugul unei alte națiuni, să se poartă prin mijlocul din singur stă și să facă popor, cu prilejul dreptului de apărare în cazurile legitime și la guvernarea țării și propoziție cu născutul în libertate, cu lăstărie.
  2. Egalitatea în drepturi și dreptul la libertate națională confesională pentru toți cetățenii din țară.
  3. Împărțirea în circumscripții a unui regim democratic pe toate teritoriile publice. Totul este de acord, egal, aceluși pe o parte, în mod proporțional, pentru ambele sexe în vîrstă de 21 de ani la reprezentare în comune, județe, ori parlament.
  4. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire, liberă propagandă a tuturor gândurilor omenеști.
  5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. Se va micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e pe de o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potențarea producției.
  6. Muncitorimei industriale i se asigură aceleași drepturi și avantagii, care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.
5. Adunarea Națională dă expresie dorinței sale ca Congresul de pace să înfăptuiască comuniunea națiunilor libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici, deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.
6. Românii adunați în această Adunare Națională salută pe frații lor din Bucovina, scăpați de sub jugul monarhiei Austro-Ungare, și unirea cu țara mamă România.
7. Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm liberarea popoarelor subjugate pînă azi în monarhia Austro-Ungară, anume națiunile: cehoslovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor acelor națiuni.
8. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români, care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.
9. Adunarea Națională dă expresiune mulțumirii și admirației sale tuturor Puterilor Aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război au scăpat civilizațiunea de ghiarele barbariei.
10. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii.

Dr. Laurențiu Oanea,
Notar al Adunării Naționale.

Ștefan C. Pop
Vice-Președinte al Adunării Naționale.

1. Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba Iulia
(SANIC, fond Consiliul Dirigent, I 1130/76/3)

V. Românii adunați în această Adunare Națională salută pe frații lor din Bucovina, scăpați din jugul Monarhiei austro-ungare și uniți cu țara mamă România.

VI. Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm liberarea națiunilor subjugate până aici în Monarhia austro-ungară, anume națiunile: cehoslovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români, care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.

VIII. Adunarea Națională dă expresiune mulțumirii și admirației sale tuturor Puterilor Aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război au scăpat civilizațiunea de ghiarele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii.

Rezoluția a fost semnată de Dr. Laurențiu Oanea, notar, și Ștefan C[icio]. Pop, vice-președinte al Adunării Naționale.

Rezoluția de la Alba Iulia a fost precedată de unirea Basarabiei (la 27 martie/9 aprilie 1918) și a Bucovinei (15/28 noiembrie 1918) cu România.

După înfăptuirea juridică a unirii, semnarea Tratatului de la Versailles, 28 iunie 1919, între Puterile Aliate învingătoare în Primul Război Mondial și Germania, Tratatului de la Saint Germain-en-Laye, cu Austria, la 10 septembrie 1919, respectiv Tratatului de la Trianon, cu Ungaria, 4 iunie 1920, România a dorit să exprime starea de fapt inclusiv prin simboluri.

Stema Regatului a fost realizată în 1921 de artistul heraldist maghiar din Transilvania, Keöpeczi Sebestyén József.

În lucrare apare numele heraldistului în forma în care îl folosea cel mai des, Keöpeczi Sebestyén József. Sebestyén este numele, József prenumele, iar Keöpeczi supranumele derivat din predicatul nobiliar al familiei (de Keöpecz). Stema Regatului României a fost semnată de autor în forma: J. Sebestyén de Keöpecz.

În concordanță cu numele „eroului” lucrării, și celelalte nume maghiare sunt prezentate în această formă: numele precedând prenumele.

Autorul a scris și redactat o carte în limba maghiară despre viața și activitatea artistului heraldist – *Keöpeczi Sebestyén József, a címer-művész*³ –, iar în limba română a publicat un studiu în volumul omagial Mihai Dim. Sturdza – *József Sebestyén Keöpeczi, autorul stemei României din 1921*⁴ –, respectiv un rezumat în cartea sa, *Patrimoniul heraldic al județului Covasna*⁵.

Evoluția stemei de stat a fost prelucrată de mai mulți autori: Ștefan Dimitrie Grecianu⁶; Petre Vasiliu Năsturel⁷; Constantin Moisil⁸; Dan Cernovodeanu⁹; Jean Nicolas Mănescu¹⁰; Silviu Andrieș-Tabac¹¹; Laurențiu-Ștefan Szemkovics¹²; Tudor-Radu Tiron¹³.

³ (Artistul heraldist Keöpeczi Sebestyén József), Editura Tortoma, Baraolt, 2014.

⁴ Mircea Ciubotaru, Lucian-Valeriu Lefter (red.), Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 919-933.

⁵ Editura Tinta, Arcuș, 2015, p. 54-56.

⁶ Heraldica română. Actele privitoare la stabilirea armeriilor oficiale, cu planșe și vocabular, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1900, p. 79-99.

⁷ Steagul, stema română, însemnele domnești, trofee, Stabilimentul de Arte Grafice „Universal”, București, 1903, p. 92-132.

⁸ Stema României – originea și evoluția ei istorică și heraldică, în Boabe de grâu, anul II. nr. 2 din februarie 1931, p. 65-85; Stema României, în Enciclopedia României, vol. I, 1938, p. 68-70.

⁹ Știința și arta heraldică în România, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 159-162; Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII-XX), Editura Istros, Brăila, 2005, p. 402-407.

¹⁰ L'héraldique d'État des Principautés Unies (1859-1866), în Revue roumaine d'histoire (RRH), anul XXIX, nr. 1-2 din 1990, p. 7-27; La question des armes de la Roumanie devant les Assemblées en 1866/67 et 1871/72, în RRH, anul XXX, nr. 3-4 din 1991, p. 235-252. L'héraldique d'État de la Roumanie contemporaine de 1918 à nos jours, în RRH, anul XXXII, nr. 1-2 din 1993, p. 115-145.

¹¹ Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei, Editura Museum, Chișinău, 1998, p. 96-100.

¹² Steme din emblemele unor matrice sigilare, care au aparținut suveranilor României (1867-1947), Editura Istros, Brăila, 2015.

¹³ De la cucerirea Independenței la înfăptuirea Marii Uniri. Note pe marginea reprezentării decorațiilor românești în stemele de stat din 1872 și 1921, în Revista Bibliotecii Academiei Române, anul I, nr. 2 din 2016, p. 119-149.

STEMA ROMÂNIEI DIN 1867

Prin alegerea colonelului moldovean Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Moldovei, la 5 ianuarie 1859 și al Valahiei (Țării Românești) la 24 ianuarie 1859¹⁴, s-a realizat o uniune personală a celor două Principate Române. După trei ani s-a realizat unirea politică, prin unirea parlamentelor și guvernelor celor două țări, cu capitala la București. După înlăturarea de la conducerea Principatelor Unite a domnitorului Cuza, în 1866, pe tron a fost urcat prințul german Carol de Hohenzollern-Sigmaringen¹⁵. Potrivit Constituției promulgate în același an, statul s-a numit oficial România¹⁶.

Încă de la formare s-a dorit realizarea stemei Principatelor Unite ale Moldovei și Țării Românești. Ion Ghica, președintele Consiliului de Miniștri al Țării Românești, la sfârșitul anului 1859 a solicitat pictorului de curte Carol Popp de Szathmáry¹⁷ să alcătuiască două variante de proiecte de stemă¹⁸. Pictorul și fotograful de origine ardeleană a realizat proiectele cerute. Prima variantă – realizată în culori, aprobată de cabinetul Ion Ghica – a fost trimisă la Iași pentru consultarea guvernului Moldovei, dar nu s-a luat o hotărâre decisivă în vederea adoptării. A doua variantă, desen alb-negru, a fost una de rezervă¹⁹.

În 1861, prin înalt ordin de zi al domnitorului „*Se adoptează pentru totă oștea Principatelor-unite, ase pune pe semnul de serviciu Marca Principatelor-Unitate, în tocmai dupe alăturatul model, păstrînduse însă pentru deosibirea gradeloră totu regulile pădite pînă aci*”²⁰. Semnul de serviciu cuprindea două scuturi alăturate, în cel dintâi apărea „zimbrul”, iar în cel de-al doilea acvila cruciată, surmontate de o coroană închisă, princiară.

În 1863, tot prin înalt ordin de zi, s-a hotărât „*Art. I. Acvila Romană cu crucea în gură se va pune, ca emblema României, d'asupra drapelului armatei. Art. II. Zimbrul și Vulturul într'uniți constituind armele României vor forma sigiliul și timbrul statului*”²¹.

¹⁴ După calendarul iulian.

¹⁵ Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen.

¹⁶ „Principatele-Unite-Române constitue un singur Stat indivisibil, sub denumire de România.” – Monitorul Oficial nr. 142 din 1 iunie 1866.

¹⁷ Szathmári Pap Károly

¹⁸ Cernovodeanu (2005), p. 375-376.

¹⁹ Ibidem, p. 376-377.

²⁰ Înalt ordin de zi nr. 34 din 9 februarie 1861 – redat cu ortografia vremii.

²¹ Înalt ordin de zi nr. 274 din 19 martie 1863 – redat cu ortografia vremii.

2. Portretul lui Carol Popp de Szathmáry (Szathmári Pap Károly)
Gravură de Marasztóni József (Hazánk s a Külföld, anul I, nr. 41 din 1865, p. 621.)

Emblemele descrise nu erau steme adoptate prin lege.

În 1863, pictorului Szathmáry i s-a solicitat un proiect de stemă cu un scut sfertuit și ecuson central, pe care l-a realizat²². În primul și al patrulea cartier al scutului mare apare acvila romană, iar în al doilea și al treilea bourul moldovean. Scutul peste tot este tripartit în fascie: azur–aur–roșu, însemnul familiei Cuza. Nici această variantă nu a fost legiferată, dar ea a stat la baza stemei României aprobate în 1867²³, cu toate că între timp s-au mai vehiculat și alte variante de proiecte de stemă.

²² Cernovodeanu (2005), p. 382-383.

²³ Ibidem.

3. Proiect de stemă al pictorului Carol Popp de Szathmáry din 1863
(George Buzdugan)

În anul 1867, la un an după urcarea pe tron a prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, s-a legiferat stema statului – încă sub suzeranitate turcească.

Redau mai jos textul actului normativ cu ortografia vremii.

„Lege pentru fixarea și stabilirea armelor României”²⁴

²⁴ Înaltul Decret Domnesc nr. 696 din 23 aprilie 1867, pentru sancționarea Legii pentru fixarea și stabilirea armelor României, publicat în M. Of., nr. 100 din 5/17 mai 1867.

4. Matrice sigilară cu stema României din 1867 – în oglindă
(SANIC, I 3947, apud Szemkovics, p. 97)

Art. I. Armele României se fixază după cum urmează:

Art. II. Scutul are forma unui pătrat lung: partea inferioară rotundită la ambele unghiuri și terminată la mijlocul bazei printr'un vîrf. Scutul se împarte în patru secțiuni, prin două linii încrucișate în mijloc. În secțiunea din dreapta sus, pe albastru, în cea din stînga jos, pe galben, figurază aquila romană cu capul spre aripa stînga și cu o cruce de aur în gură, simbolul Țării-românești. În secțiunea din stînga, de sus, pe albastru, și în cea din dreapta în jos, pe roșu, figurază capul de bour cu o stea între cornoare, simbolul Moldovei. În ambele secțiuni superioare ale scutului, în stînga și în dreapta liniei despărțitoare, figurază soarele și luna. Pe scut va fi coróna regală.

Art. III. În mijlocul scutului României figurază scutul M. S. Domnitorului, scartelat, avînd în secțiunea de sus din dreapta și cea din jos din stînga în alb, iar cea din stînga de sus și cea din dreapta de jos în negru. Scutul are drept suport: în stînga un leu, în dreapta o femeie în costumul femeilor dace, care ține în mîna stîngă arma Dacilor, numită arpi.

Art. IV. Pe suport este așezată o eșarpă albastră, pe care este scrisă deviza familiei Hohenzollern: Nihil Sine Deo.

Art. V. Pavilionul este de color roșie, căptușit cu hermină, avînd d'asupra coróna regală. (...)"

Articolele VI-IX ale legii reglementează folosirea drapelelor.

STEMA ROMÂNIEI DIN 1872

Stema de stat adoptată în 1867 nu a întrunit sufragiile tuturor. Astfel, în anul 1871, în camerele legiuitoare s-a dezbătut modificarea stemei²⁵. Raportor a fost Ștefan D. Grecianu, senator de Prahova, din 1872 deputat de Prahova²⁶.

În sfîrșit, în 1872 s-a legiferat modificarea stemei. Redau mai jos textul actului normativ. „Lege pentru modificarea armelor țerei²⁷

Art. I. Armele României se fixă:

Art. II. Scutul său pavăda are forma vechilor scuturi românești, adică a unui pătrat lung rotunjit la ambele unghiuri de jos și terminat la mijlocul bazei printr'un vîrf. Eară de la mijlocul laturilor înălțimii, scutul se ascute și apoi crește earăși spre unghiurile de sus. Linia de sus a capului (chef) este ușor înălțată în semicerc orizontal de la un unghi spre cel-alt. Scutul se împarte în patru secțiuni prin 2 linii încrucișate la mijloc.

În I-a secțiune din dreapta de sus pe albastru figurează aquila romană cu capul spre aripa dreaptă, cu uă cruce în gură, cu coróna Domnăscă sabia și toiagul, simbolele principatului Țerei-Românești, tóte de aur. În dreapta aquilei sus un soare mișcând (mouvant) asemenea de aur.

În a II-a secțiune din stînga de sus pe roșu figurează capu de bour cu uă stea cu 6 raze între coarne simbolul principatului Moldovei, tóte de aur. În stînga bourului sus uă lună mișcând (mouvant) asemenea de aur.

În a III-a secțiune din dreapta de jos pe roșu figurează leul ridicat, coronat codoa furcată (queue fourchée) cu uă stea cu 6 raze între picioare și ieșind dintr'ua corónă de Ban, tóte de aur; simbolul banatului Craiovei.

În a IV-a Secțiune din stînga de jos pe albastru figurează doi delfini, cap la cap și coadele depărtate în sus, care sunt simbolul țărmurilor Mării-Negre, tóte de aur. Pe scut va fi coróna regală.

Art. III. În mijlocul scutului României figurează scutul M. S. Domnitorului, scartelat, avînd în secțiunea I-a sus din dreapta și în cea din jos din stînga alb (argint); eară în cea din stînga de sus și în cea din dreapta de jos negru (sable).

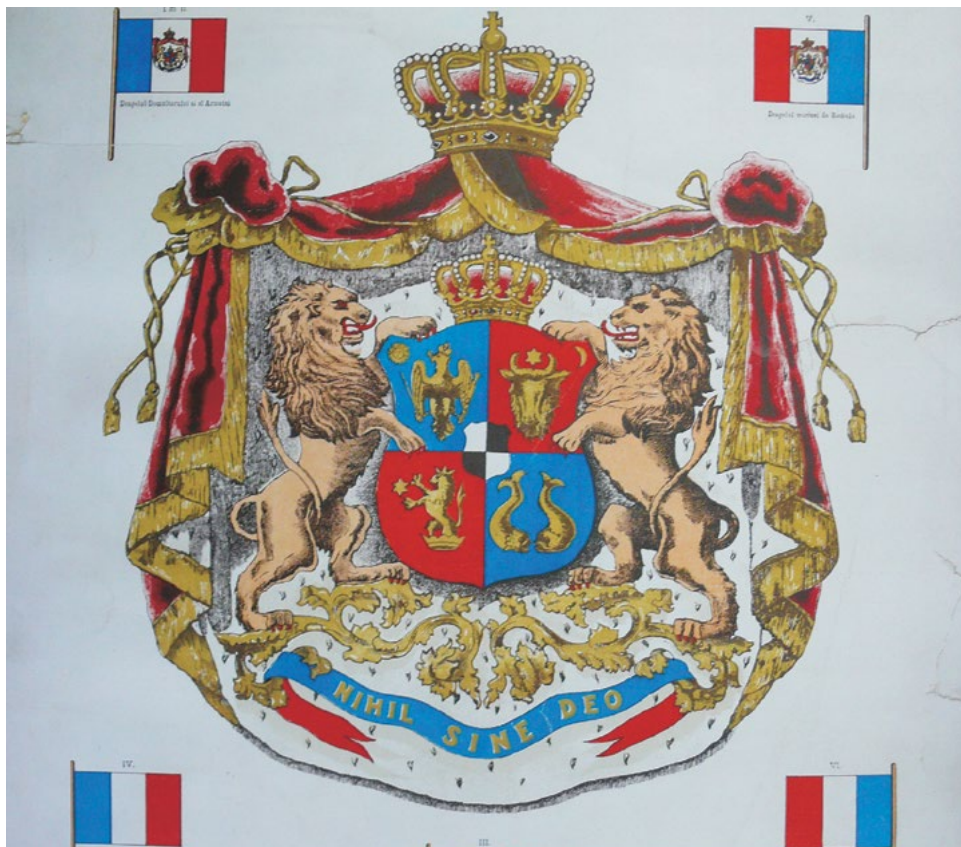
Scutul României are suport 2 lei de culóre naturală privind scutul și cu codoale trecînd între picioare, Simbolul Daciei.

²⁵ Cernovodeanu (2005), p. 382-383.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Sancționată prin Decretul nr. 498 din 8 martie 1872, publicată în Monitorul Oficial nr. 57 din 11/23 martie 1872.

5. Stema României din 1872 (SANIC, I 1066/3)

Art. IV. Sub suportți este așezată uă eşarpă albastră căptușită cu roșiu pe care este scris cu aur deviza familiei Hohenzollern: Nihil Sine Deo.

Art. V. Pavilionul este de culóre purpuriă, căptușit cu hermină (cacom) avënd d'asupra coróna regală. (...)”

Articolele VI-IX ale legii reglementează folosirea drapelurilor. Stema oficială a fost desenată de același Carol Popp de Szathmáry²⁸. Stema aprobată în 1872 a fost modificată prin uz, fără să fie legiferată. Prima dată, după proclamarea Independenței de Stat în 10/22 mai 1877, prin introducerea însemnului Ordinul „Steaua României”, distincție legiferată în aceeași zi, în josul stemei. A doua oară, în urma proclamării Regatului în 14/26 martie 1881, prin înlocuirea coroanei regale standard, de aur, de deasupra mantoului cu Coroana de Oțel a României, simbolul suveranității țării. În plus, suportții, cei doi lei au fost reprezentați cu coada în sus²⁹.

²⁸ A se vedea planșa oficială: Marea pecete a statului, semnată de „ministru justiții”, în care apare: „Desemnat de C. Szathmáry”. SANIC, nr. inv. I 1066/3.

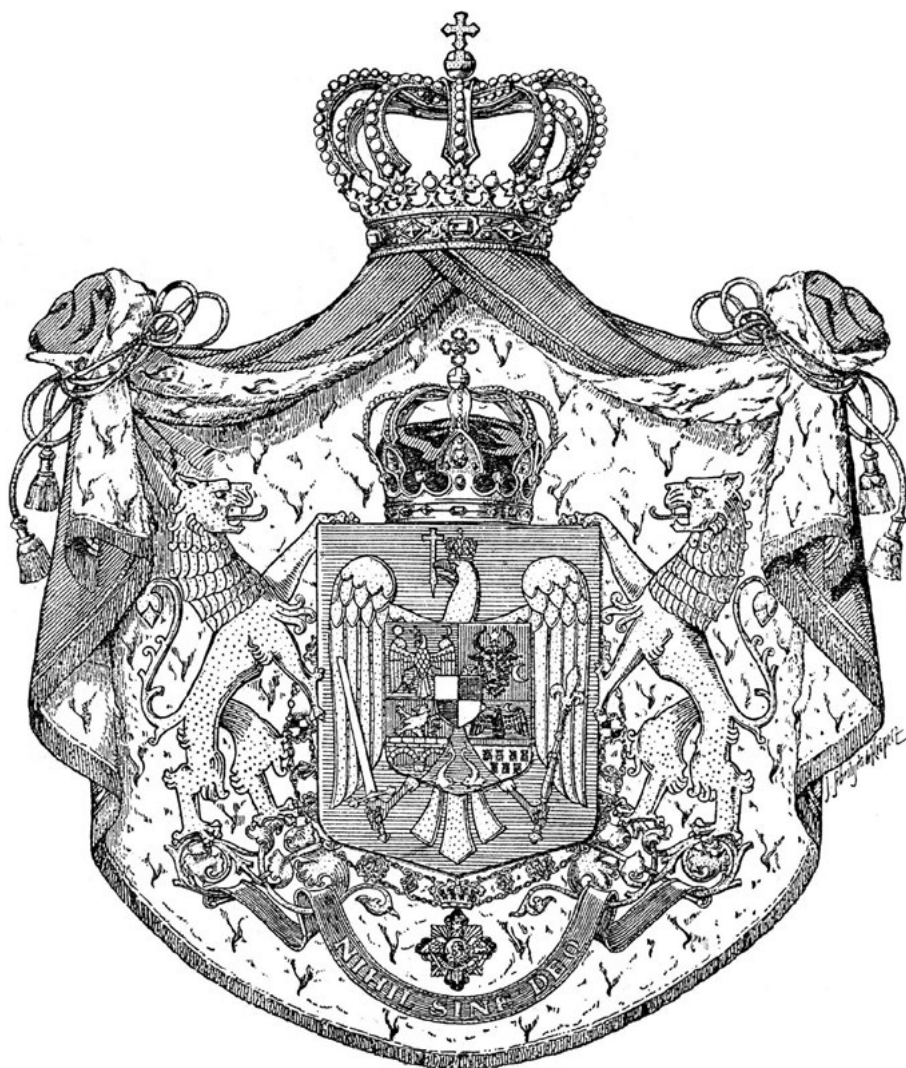
²⁹ Cernovodeanu (2005), p. 407-409 și Tiron, p. 123-124.

STEMA ROMÂNIEI DIN 1921

6. Stema cea mare a regatului României – 1921
(SANIC, I 1066/3/1)

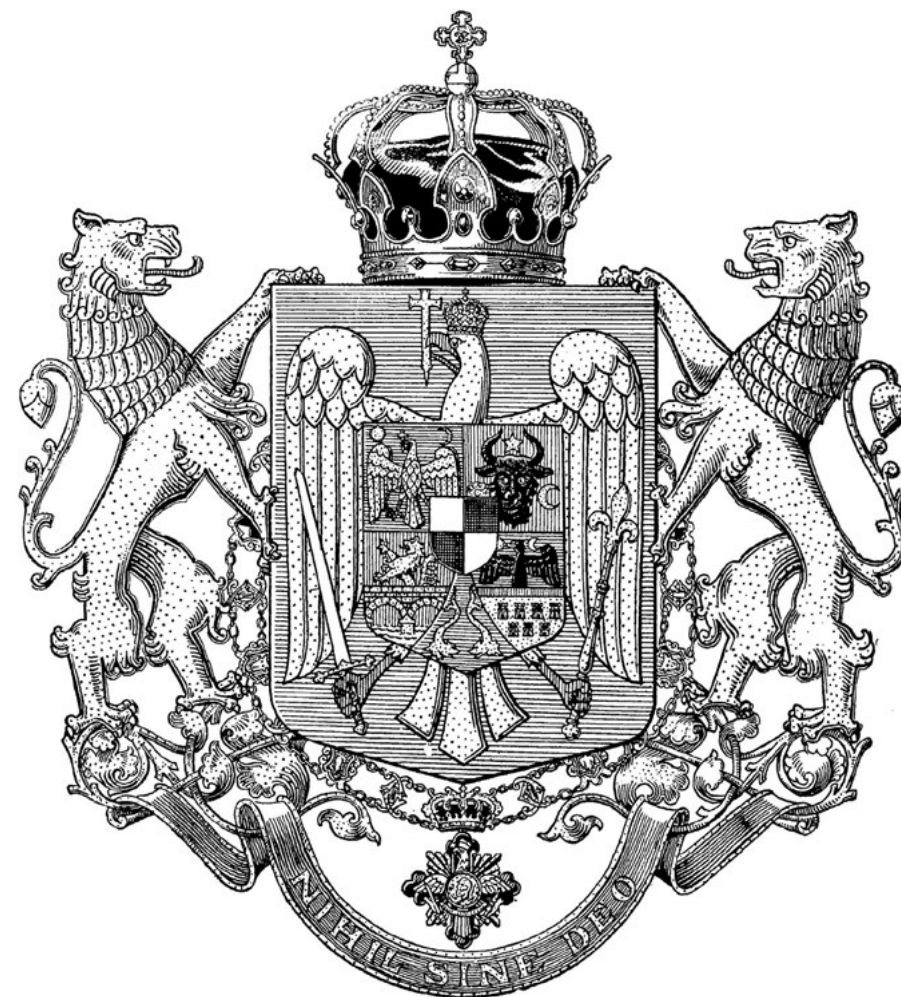

7. Stema cea mare a regatului României
– desen heraldic cu semnătura autorului: J. Sebestyén de Keöpecz
(Universul, anul XXXIII nr 169 din 29 iulie 1929, p. 1)

După înfăptuirea unirii Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, s-a dorit exprimarea stării de fapt prin simboluri.

S-au vehiculat mai multe propuneri: cele ale istoricilor Dimitrie Onciul și Nicolae Iorga, pecum și cea a secretarului general al Ministerului de Externe, Nicolae Docan³⁰.

³⁰ Andrieș-Tabac, p. 98.

8. Stema medie a regatului României – desen heraldic
(SANIC, I 1066/3)

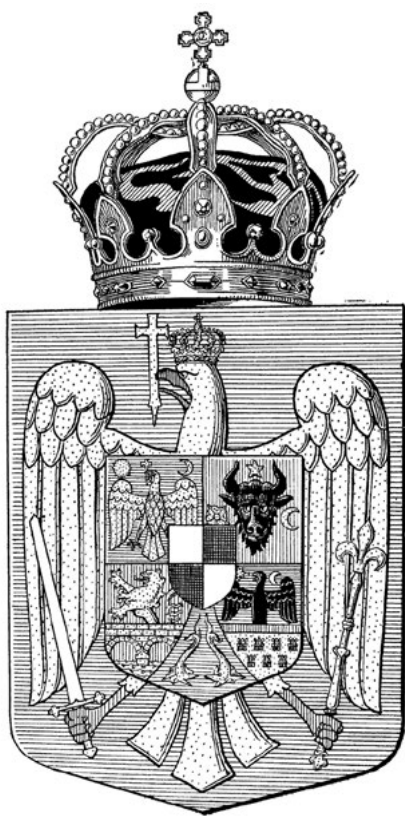
La 11 ianuarie 1921, președintele consiliului de miniștri (prim-ministrul) Alexandru Averescu a numit o „Comisiune pentru studierea noilor arme ale țării”, formată din profesorii Dimitrie Onciul și Mihai Seulescu, heraldistul basarabean Paul Gore, sub președinția Ministrului de Interne Constantin Argetoianu³¹. S-a ajuns la un consens asupra unui proiect al istoricului Paul Gore, care în luna aprilie a fost însușit de Comisie³². Lucrarea nu a fost însă agreată de către Palatul Regal³³. În această situație s-a dorit alcătuirea

³¹ Ibidem și Tiron, p. 128-129.

³² Andrieș-Tabac, p. 99.

³³ Tiron, p. 129.

9. Stema cea mică a regatului României – 1921
(SANIC, I 1066/3)

unui nou proiect, identificându-se un specialist în domeniu care să poată asigura, în același timp, o lucrare grafică cu un aspect optim³⁴. Între timp, la recomandarea istoricului de artă Alexandru Tzigara-Samurcaș, cu consimțământul Ministrului de Interne Constantin Argetoianu, pentru realizarea stemei a fost invitat artistul heraldist Keöpeczi Sebestyén József³⁵. Heraldistul transilvănean a schițat câteva alte proiecte la sediul Fundației Universitare Carol I, dintre care Suveranul a ales varianta care urma să devină stema României Mari³⁶. „Proiectul Gore” a fost modificat radical³⁷. Sebestyén a realizat stema în trei variante – mare, mijlocie și mică – în mai multe exemplare, acasă la Căpeni.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Memorii III (1919–1930). Lupta vieții unui octogenar*, București, 2003, p. 92-93.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Mănescu (1993), p. 131.

Noul proiect a fost însușit de Comisie, în ședința din 1 iulie 1921³⁸. Stema a fost votată de Senat, în ședința din 18 iulie 1921, în unanimitate de 101 de voturi și de Adunarea deputaților, în ședința din 20 iulie 1921, cu unanimitate de 107 de voturi. Legea pentru fixarea stemei Regatului României, întregit cu țările surori unite, a fost promulgată de regele Ferdinand I în data de 23 iulie 1921³⁹ și a fost publicată împreună cu desenele heraldice ale stemei – în cele trei variante – în *Monitorul oficial*, în data de 29 iulie 1921⁴⁰.

În aceeași zi, desenul stemei mari, cu semnătura autorului – J. Sebestyén de Keöpecz – a fost publicat în cotidianul *Universul*⁴¹, apoi în numărul din luna decembrie al revistei *Ilustrația*⁴², de asemenea cu semnătura artistului.

Redau mai jos textul actului normativ.

„Lege pentru fixarea stemei Regatului României, întregit cu țările surori unite

Art. I. – Stema Regatului României, întregit cu țările surori unite, se compune din trei scuturi puse unul peste altul: scutul mare, scutul mediu și scutul mic (peste totul).

I. Scutul mare: pe albastru, o acuilă de aur cu ciocul și ghiarele roșii, cu coroană regală de aur pe cap, ținând în cioc o cruce pedată (pattée) de aur, ascuțită la extremitatea inferioară, în ghiara dreaptă o spadă, în ghiara stângă un sceptru de aur cu vârful în formă de crin, — acuila României, armele Regalității române.

II. Pe pieptul aculei, scutul mediu, incuartelat (ecartelé), cu inșițune între cartierele de jos (entré en pointe), cuprinzând armele țărilor surori unite:

1. Sus în dreapta, armele vechiului Principat al Țării-Românești: pe albastru, o acuilă de aur cu ciocul și ghiarele roșii, ținând în cioc o cruce pedată de aur, însoțită de un soare de aur la dreapta, de o lună-nouă de aur la stânga.

2. Sus în stânga, armele vechiului Principat al Moldovei (cu Basarabia și Bucovina): pe roșu, un cap de bour negru cu gura închisă, însoțit de o stea de aur (cu cinci raze) între coarne, de o roză de aur (cu cinci foi) la dreapta, de o semilună de aur la stânga.

3. Jos la dreapta, armele Banatului cu vechiul Banat românesc al Severinului (fixate acum): pe roșu, peste valuri naturale, un pod de aur cu două deschideri boltite, construite din piatră cioplită (podul lui Traian), din care iese un leu de aur.

³⁸ Cernovodeanu (2005), p. 414.

³⁹ Legea nr. 3573.

⁴⁰ M. Of. nr. 92.

⁴¹ *Universul*, anul XXXIX, nr 169 din 29 07. 1921.

⁴² *Ilustrația*, anul X. seria 2, nr. 9 din 09. 12. 1921.

4. Jos la stânga, armele vechiului Mare-Principat al Transilvaniei (cu părțile Crișanei și Maramureșului): albastru și aur, împărțit printr-o fâșie îngustă roșie, din care iese o acuilă neagră cu ciocul de aur, însoțită de un soare de aur la dreapta, de o semilună de argint la stânga; jos, șapte turnuri roșii, câte patru și trei, cu câte două rânduri de creneluri (sus trei, jos patru) și câte două ferestre, cu porțile închise.

5. În insițiune (enté), armele Dobrogei: pe albastru, doi delfini de aur așezați, cu cozile ridicate în sus.

III. Peste totul, scutul mic, incuartelat de argint și negru, armele Casei domnitoare de Hohenzollern.

Pe scutul mare, coroana de oțel a României.

Scutul e ținut de doi lei de aur, stând pe arabescuri de aur.

Colanul ordinului „Regele Carol I”

Pe eșarfă albastră cu marginile de aur, de forma cordonului ordinului, deviza Casei domnitoare de Hohenzollern, în litere latine de aur: „Nihil sine Deo”.

Pavilionul de purpură, cu marginile de aur, căptușite cu ermelin, timbrat cu coroană regală de aur ornată cu nestemate.

Art. II. – Stema se va întrebuința în trei forme: 1-a, stema cea mare, cum e descrisă mai sus; a 2-a, stema cea medie, fără pavilion; a 3-a, stema cea mică, compusă din cele trei scuturi cu coroana de oțel

Stema cea mare se va întrebuința în actele Statului eminate de la Rege și în actele oficiale internaționale, cum și din Înalt ordin al Regelui în cazuri speciale; stema cea medie, de armată și autoritățile Statului; stema cea mică, pe sigile și ștampile oficiale. Pentru alte cazuri, se va prevedea în legile și regulamentele speciale

Art. III. – Se înființează pe lângă ministrul de interne o comisiune consultativă heraldică care va examina cererile de a se întrebuința stema în alte cazuri decât acelea prevăzute la Art. II și va lua măsuri pentru ca actele administrative în legătură cu stemele să se facă în conformitate cu regulile heraldice

Un regulament special va stabili organizarea comisiunii.

Art. IV. – Art. 1 până la 5 inclusiv din legea pentru modificarea armelor țării, sancționată cu înaltul decret regal No. 498 din 1872, se abrogă.”

În anul următor, într-o notă de redacție a revistei Flacăra⁴³, dedesubtul unui studiu publicat de Sebestyén⁴⁴, autorul este prezentat astfel: „Dl. Jos. Sebestyén de Keöpecz, care a binevoit a ne da interesantul articol de mai sus este autorul noii steme a României și unul din cei mai mari specialiști în științele heraldice, din Europa”.

⁴³ Flacăra, anul VII, nr. 14 din 11 martie 1922, p. 214.

⁴⁴ Portretul unui boier ardelean în timpul lui Mihai Viteazul.

KEÖPECZI SEBESTYÉN JÓZSEF

10. Keöpeczi Sebestyén József în anul 1929
(Fotografie din colecția autorului)

Familia Sebestyén este originară din Trei Scaune, mai exact din scaunul Micloșoarei, satul Căpeni, în maghiară Köpec, arhaic Köpecz sau mai demult Keöpecz. Joannes Sebestyén de Keöpecz și prin el tatăl său, Petrus au fost înnoștrați și li s-a conferit o stemă de către Principele Transilvaniei, Báthori Gábor (Gabriel Báthori), prin diploma emisă la Alba Iulia în data de 29 iunie 1608⁴⁵. De aici derivă predicatul nobiliar „de Keöpecz”, în maghiară „keöpeczi”, astfel, cu minusculă, dar care a fost folosit de către heraldist cu majusculă, deci ca supranume: Keöpeczi Sebestyén József.

Părinții săi, Sebestyén József senior (născut la Nireș, la 8 aprilie 1855) și Kállay N[agy] Berta (născută la Guruslău) s-au căsătorit la Zalău în 1877⁴⁶. Sebestyén József jr. s-a născut la 12 noiembrie 1878 la Sic, pe atunci în comitatul Solnoc-Dăbâca, azi aparține județului Cluj⁴⁷. Tatăl său era acolo învățător. În 1881, familia s-a mutat la Nemigea de Jos, apoi la Șieu, unde tatăl a devenit director de școală, mai apoi a lucrat în orașul Bistrița ca învățător. Astfel, tânărul Sebestyén a urmat școala acolo unde părintele își avea slujba: la Nemigea de Jos, apoi la Șieu, continuându-și studiile medii la Bistrița, unde în anturaj săsesc și-a perfecționat și cunoștințele de limbă germană⁴⁸.

Dorind să devină pictor, Sebestyén a frecventat cursurile Școlii Regale Maghiare de Desen Artistic din Budapesta, ca student-oaspete în primul semestru al anului universitar 1898–1899⁴⁹. De acolo s-a întors la Bistrița.

În 1903, îl găsim la Cluj. Devenise co-redactor și ilustrator al revistei de specialitate proaspăt apărute, „Genealógiai Füzetek”⁵⁰, editată de Sándor Imre. Până la încetarea apariției revistei din cauza războiului, în 1914, au apărut peste 100 de desene de steme ale sale, paralel Sebestyén a publicat și 16 studii heraldice.

⁴⁵ „Nobilitatio Joannis et Petri Sebestien de Keöpecz cum armis” – Arhivele Naționale Ungare (MNL OL), Fond F1, Arhivele Capitlului de la Alba Iulia (Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára), Libri regii Transilvaniae (Erdélyi Királyi Könyvek), vol. 8, p. 55, nr. 5105; Constantin Reichenauer von Reichenau, Géza von Csergheő și Oscar von Bárczay, Der Adel von Siebenbürgen, în colecția „J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch”, (Vierten Bandes zwölfte Abtheilung), Verlag von Bauer und Rappe, Nürnberg, 1898; Sándor Imre, Czímerlevelek, vol. 1., Cluj, 1910, p. 31.

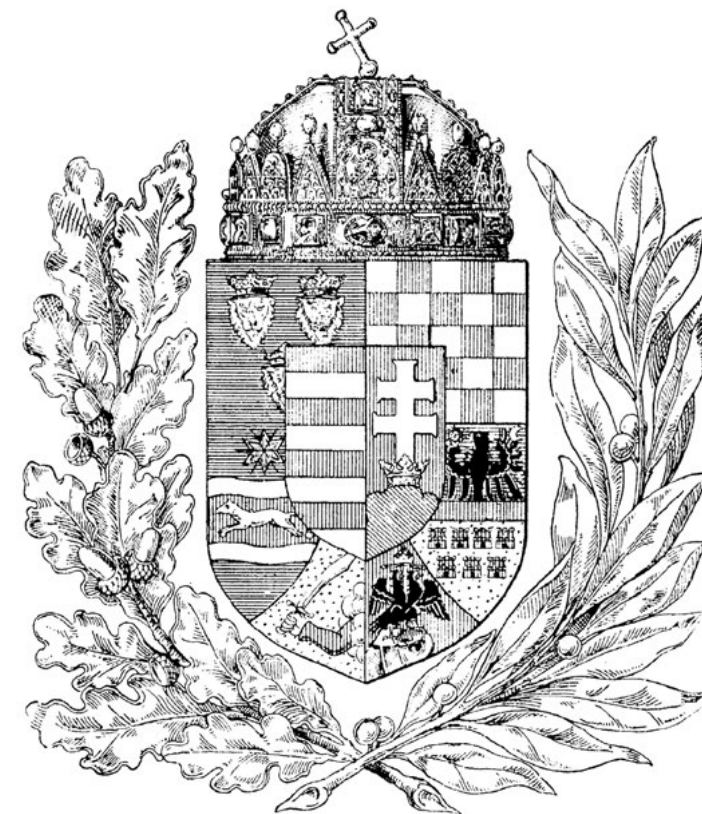
⁴⁶ Date extrase din scrisoarea adresată fiului său, András datată 30 august 1941, SJANR Cluj, Fond 608 – Colecția „Sebestyén József”, dos. 17, fila 34.

⁴⁷ Registrul matricol al botezurilor al Parohiei Reformate Sic (Szék), SJANR Cluj, Fond nr. 42., dos. 211/9, pag. 125–126, nr. crt. 77.

⁴⁸ Tagányi Károly–Réthy László–Pokoly József, Szolnok-Doboka vármegye monográfiája, vol. V, Deés, 1901, p. 274.

⁴⁹ Conform Registrului Matricol al instituției: http://www.mke.hu/about/hallgatoi_adatbazis.php/s (07. 06. 2018).

⁵⁰ Caiete genealogice.

11. Stema medie a Regatului Ungariei
– 1915 (Turul, anul XXXV, nr. 1-4 din 1917, p. 6)

El a ilustrat lucrarea lui Sándor Imre, „Czímerlevelek”⁵¹, în două volume⁵², în care au apărut 149, respectiv 134 desene heraldice ale sale. Tot el a ilustrat o altă lucrare a lui Sándor Imre: „Kolozsvár czímeres emlékei”⁵³.

În 1914, din cauza războiului, a înrolării patronului, editorului, redactorul șef Sándor Imre și a încetării apariției revistei, Sebestyén s-a mutat la Budapesta. A lucrat la Arhivele Naționale Regale Ungare, executând mai ales desene heraldice, fiind plătit cu bucata. În urma cererii sale⁵⁴, în 1915 a primit permisiunea Ministerului de Interne de a folosi titlatura de „pictor heraldist al Arhivelor Naționale Regale Ungare”⁵⁵. A fost la locul potrivit în

⁵¹ Diplome armale.

⁵² Sándor Imre, Czímerlevelek. I. füzet (1551–1629), II. füzet (1629–1660). Kolozsvár, 1910, 1912.

⁵³ Monumente heraldice ale Clujului.

⁵⁴ MNL OL, 124/1915 OL (nr. inv. Y 1397/1942).

⁵⁵ MNL OL, 235/1915 OL (nr. inv. Y 1397/1942) și arhivele Ministerului de Interne, 6078/1915BM (nr. inv. K 148 1921-3-6472).

12. Sigiliul de stat al Regatului Ungariei – 1915
(Turul, anul XXXV, nr. 1-4 din 1917, p. 9)

momentul potrivit. În această calitate, lui Sebestyén i-a revenit onoarea de a desena armele Ungariei, după ce stema mijlocie a statului a fost augmentată cu armele Bosniei, țară ocupată în acord cu Tratatul de la Berlin de Imperiul Austro-Ungar, în 1878, și anectată în 1908. (Armele comune ale monarhiei dualiste au fost realizate de artistul heraldist austriac Hugo Gerard Ströhl.) Sebestyén a desenat stema Regatului Ungariei în variantele mică și mijlocie, fiecare în două variante, având doi îngeri ca tenanți, respectiv flancate de o ramură de stejar și una de măslin. Totodată, el a desenat și sigiliul Regatului. Stemele noi, comune ale monarhiei dualiste și cele ale Regatului Ungar au fost sancționate de către suveranul Franz Joseph, împărat austriac, regele apostolic al Ungariei, la 11 octombrie 1915, și a doua zi au apărut în gazeta oficială: „Budapesti Közlöny” (Monitorul de Budapesta)⁵⁶.

⁵⁶ Decret pentru adoptarea noilor arme comune [ale Imperiului Austro-Ungar] și ale Regatului Ungar – Budapesti Közlöny nr. 236 din 12 octombrie 1915, revista Turul, anul XXXV, nr. 1-4 din 1917, p. 1-7.

13. Stema familiei Sebestyén de Köröspatak și Keöpecz din 1608 – 1926
(Din colecția autorului)

14. Stema familiei Valovich – 1933
(Valovits László – Jakabffy Tamás)

De fapt, s-a augmentat stema folosită anterior. S-a păstrat divizarea scutului mare, scut scartelat cu o insițiune: în primul cartier – stema Dalmației, în al doilea – stema Croației, în al treilea cea a Slavoniei, în al patrulea – stema Transilvaniei. A fost despicață insițiunea. Stema orașului

15. Stema familiei Mikó de Bölön
(Mikó Ferenc)

Fiume, care ocupa anterior întregul câmp, a fost plasată în senestra, partea dextră fiind ocupată de acum încolo de stema Bosniei.

Ca ofițer, Sebestyén a participat în Primului Război Mondial, iar după căderea Regatului s-a înrolat în Divizia Secuiască. În 1919, locotenentul

Sebestyén a căzut prizonier de război, împreună cu alți circa 600 de colegi ofițeri, a fost internat în cetatea Brașovului. Mai târziu a fost eliberat, dar i s-a impus domiciliu forțat, având posibilitatea să-și aleagă o localitate pe o rază de 50 de km în apropierea Brașovului. A ales locul de origine al familiei, nu din motive sentimentale, ci mai ales practice: acolo avea o cunoștință, Nagy Lajos, fost consilier în Ministerul de Finanțe din Ungaria, care frecventa des Arhivele Naționale. Nagy l-a primit în casă, unde locuia o nepoată a soției sale, rămasă orfană, Gyenge Ilona, cu care Sebestyén s-a căsătorit la 20 august 1919, în Biserica reformată de la Căpeni⁵⁷. După căsniciile anterioare

de scurtă durată, a urmat una care i-a influențat mult cariera. În scurt timp li s-au născut doi fii: András László József, la 11 iulie 1920⁵⁸ și Albert Lajos Viktor, la 2 noiembrie 1921⁵⁹, ambii dispărând timpuriu⁶⁰.

Sebestyén a stat la Căpeni până în anul 1940. Aceasta a fost cea mai rodnică perioadă a activității sale de heraldist și a celei de conservare a patrimoniului cultural, de protecție a monumentelor.

⁵⁸ Registrul matricol al Bisericii Reformate din Căpeni, vol. V (1918–1957), p. 8.

18. Stema familiei Ebergényi de Ebergény și Telekes – 1941
(Mikó Ferenc)

În această perioadă a pictat nenumărate steme familiale, a desenat ex-librisuri, având ca motive principale blazoane. În anul 1929, Keöpeczi Sebestyén József a proiectat și desenat stema și diploma de onoare a Federației Corurilor Maghiare din România.

19. Stema familiei Szász de Szemerja – 1930
(Szász Zsolt jr. – Lettner Krisztina)

În anul 1926 s-a extins Biserica reformată din Căpeni. Nava principală având tavan casetat – realizat de Asztalos József, în 1767 –, același fel de tavan a primit și extinderea. Casetele acestuia au fost decorate de Sebestyén cu stemele familiilor armaliste din localitate.

20. Stema Transilvaniei într-o compoziție dedicată Bisericii Unitariene – 1958
(Parohia Unitariană din Aita Mare – Sz. A. I.)

21. Stema Transilvaniei într-o compoziție dedicată episcopului de Alba Iulia,
Márton Áron – 1939
(Arhiepiscopia Romano-Catolică de Alba Iulia – Bernád Rita Magdolna)

22. Stema familiei Gyárfás de Léczfalva
(Muzeul „Haszmann Pál”, Cernat – Sz. A. I.

23. Stema familiei Keresztes de Léczfalva – 1930
(Keresztes Zoltán)

24. Stema familiei Jancsó de Kézdivásárhely și Nyujtód din 1613 – 1937
(Jancsó Miklós – Jakabffy Tamás)

Întreaga pictură heraldică a acestui tavan casetat, la fel ca și inscripția comemorativă, au fost pictate răsturnate în oglindă: toate stemele sunt întoarse, iar scrisul apare de la dreapta la stânga, cu literele întoarse. Totodată, el a decorat și parapetul galeriei vestice a Bisericii: la mijloc apare stema „nobilei națiuni a secuilor”, flancat de stemele principilor Transilvaniei: Bethlen, Báthori, Bocskai, respectiv Rákóczi, Kemény și Apafi.

Pe peretele vestic al Bisericii se află o pictură murală reprezentând o stemă de mari dimensiuni. Poate fi interpretat ca simbol al Creștinismului: un scut cu câmpul de azur, cu o pasăre de pradă de argint cu zborul coborât, ieșind din razele unui soare de aur ce se află în vârful scutului (pasărea Phoenix). Scutul este susținut de doi grifoni, cu aripile coborâte, de aur. Stema astfel descrisă este încadrată într-un cvadrilob cu vârfurile în acoladă, cu fondul roșu, acesta la rândul-i înscris într-un cadru rectangular cu fondul azuriu. Atât partea roșie, cât și cea azurie a cadrului sunt ornamentate cu motive vegetale, redată în galben și alb. O pictură murală similară, executată în același an de același autor, se află în Biserica reformată din Bistrița, în spatele amvonului, alături de o alta, reprezentând pelicanul hrănindu-și puii.

În monumentală lucrare a lui Lukinich Imre, „A bethleni gróf Bethlencsalád története”⁶¹, apărută în 1927, Sebestyén are 160 de desene, reprezentând mai ales castele și conace ale conților Bethlen, dar și ale rudelor familiei, apoi interioare, monumente funerare, blazoane.

Între anii 1927-1933, Sebestyén a lucrat drept colaborator al Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe. A fost membru al Colegiului Director al instituției. După această perioadă, el a fost colaborator al Muzeului Săsesc al Țării Bârsei din Brașov.

Sebestyén a contribuit esențial și la protejarea patrimoniului cultural. Între anii 1932-1933, a coordonat lucrările de salvare și conservare a Bisericii monument cu hramul Sfântul Emeric din Ghelintă, în special la conservarea frescelor, datând din secolul al XIV-lea. În 1935, el a realizat planul de reabilitare a Bisericii romano-catolice din Plăieșii de Jos, a proiectat ornamentele cheilor de boltă și ale capitulelor. În 1937 a coordonat lucrările de renovare și extindere a Castelului Daniel din Vârgheș, a proiectat placa comemorativă a lucrărilor⁶², prezentând stema de alianță a patronilor, baronul Daniel Ferenc de Vargyas și a soției sale, contesa Somssich Gabriella de Sárd, împreună cu deviza familiei Daniel: „Deus providebit”⁶³. A participat la lucrările de restaurare a Bisericii Negre din Brașov și la cercetarea arheologică a cetății Brașovia.

Cea mai renumită realizare a sa este stema României, din 1921 – moment amintit anterior. El a fost propus Regelui Ferdinand de către Alexandru Tzigara Samurçaș. Istoricul de artă, prieten de familie al Regelui, își amintește de acest moment în Memoriile sale⁶⁴:

„Întors în țară, unde mi-am reluat atât prelegerile cât și activitatea la Muzeu⁶⁵, am fost numit în Comisia pentru stabilirea noii steme a țării, în

⁶¹ Istoria familiei Bethlen de Bethlen, Athenaeum, Budapest, 1927.

⁶² Fehér János, A vargyasi Daniel-kastély, Tortoma, Barót, 2009, p. 26.

⁶³ Dumnezeu (ne) va purta de grijă.

⁶⁴ Tzigara-Samurçaș, Alexandru: Memorii III (1919–1930). Lupta vieții unui octogenar, București, 2003, p. 92–93.

⁶⁵ Muzeului Național, al cărui fondator era.

25. Stema familiei Székely de Ótorda și Aranyosrákos – 1941
(Mikó Ferenc)

privința căreia era mare neînțelegere și nepricepere. Desinatorul însărcinat provizoriu era așa de puțin în curent cu stilul heraldic, încât căuta să deseneze după vulturii împăiați de la Antipa⁶⁶, tipul viitoare steme. Punând pe Rege

⁶⁶ Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa”.

26. Stema funerară a contesei Karolina Bethlen de Bethlen (1849–1914)
(Biserica reformată din strada Farkas din Cluj – Sz. A. I.)

în curent cu confuzia în care se dezbăteau membrii Comisiei, fui autorizat, cu consimțământul ministrului de Interne Argetoianu, să angajez pe specialistul heraldic Iosef Sebestyén, din Chepețul transilvănean, care, între alte lucrări, era și autorul stemei noi a Olandei⁶⁷.

Venind în țară, prezentat Regelui, cu care a avut o interesantă convorbire în materie, el a lucrat, într-una din camerele Fundației Carol I⁶⁸, diferite schițe din care apoi s-a hotărât stema definitivă al cărei original în ulei, semnat de autor, a rămas în păstrarea arhivei Fundației⁶⁹.

În custodia Serviciului Arhivelor Naționale Istorice Centrale se află două planșe pictate de Sebestyén, înfățișând stema României⁶⁹. Pe una dintre ele, deasupra stemei se află înscrisul „Regatul Romaniei”, pe cealaltă apare doar stema. Aceasta este singura diferență, în rest desenele sunt de așa o bună calitate, încât nu se observă nicio diferență.

În scrisoarea trimisă la 7 decembrie 1921 paleografului Jakubovich Emil la Budapesta⁷⁰, Sebestyén scrie că a realizat stema României și a fost invitat de către Majestatea Sa la Sinaia, la un mic dejun, în data de 6 iulie. Opera sa a fost reușită, iar el recompensat la cel mai înalt nivel⁷¹. În plus, a primit multe comenzi frumoase din partea regelui, reginei și a prințului moștenitor, iar acum, cu sosirea iernii, lucrează la ele.

Despre recompensa la cel mai înalt nivel nu avem date precise, nu am dat peste vreun decret de conferire de decorație. Dar heraldistul s-a semnat ca fiind decorat cu Ordinul Coroana României în grad de Ofițer, începând cu anul 1926. În actul său de identitate emis de autoritățile române în 1929 s-a semnat astfel: Josif Sebestyén de Keöpecz, Ofițer al Coroanei României. Dacă s-a semnat astfel într-un act oficial, trebuie să-i dăm crezare⁷².

Conform articolului nr. 3 din legea de fixare a stemei de stat, s-a alcătuit Comisia Consultativă Heraldică pentru proiectarea stemelor unităților administrativ-teritoriale. Sebestyén a fost numit referent al comisiei⁷³, a și desenat stemele fostelor comitate din Transilvania, dar acelea nu au fost agreate. Nu din punct de vedere artistic, pentru că

desenele heraldice sunt impecabile, ci s-a dorit uniformizarea stemelor, excluderea elementelor cu referire la heraldica maghiară și înlocuirea acestora cu elemente referitoare la istoria românească⁷⁴. Sebestyén a renunțat la această activitate. Dar a primit comenzi pentru proiectarea steagurilor regelui, reginei și prinților regali⁷⁵.

Sebestyén a primit și alte comenzi din Vechiul Regat. A realizat un tablou cu o compoziție de steme ale facultăților Universității din București. Acesta a dispărut, după toate probabilitățile în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, când sediul Universității a fost bombardat. A pictat stema statului pentru școli românești, stema politicianului român Istrate Micescu și avea și alte comenzi, despre care am aflat din corespondența sa.

Sebestyén nu practica doar arta heraldică, ci și știința heraldică, publicând numeroase studii heraldice în diferite reviste și publicații, mai ales în limba maghiară, apoi în limba germană, dar și în limba română⁷⁶.

Heraldistul s-ar fi putut numi și pictor heraldist episcopal. El a proiectat și desenat stema episcopului romano-catolic de Alba Iulia, Márton Áron⁷⁷. Din mai multe proiecte executate de Sebestyén, înaltul prelat l-a ales pe cel mai reprezentativ pentru sine. Artistul a realizat și o compoziție heraldică pentru episcop, având ca piesă centrală stema Transilvaniei, surmontată de stema prelatului, înconjurată de stemele comitatelor diecezei ardelenesti. El a desenat steme pentru episcopii de Alba Iulia, Majláth Gusztáv Károly și Vorbucher Adolf, episcopul de Timișoara, Pacha Ágoston, episcopul Napholcz Pál, care a fost desemnat la conducerea Diecezei temporar unite de Satu Mare și Oradea, dar nu a fost hirotonisit.

Sebestyén a realizat și compoziții heraldice, cum ar fi stema Colegiului Reformat din Cluj, stema Transilvaniei, dedicată episcopului Márton Áron – mai sus amintită –, stema Transilvaniei înconjurată de stemele comitatelor transilvănene, surmontate de steme bisericești unitariene, pentru Biserica Unitariană din Aita Mare. O altă compoziție de mari dimensiuni reprezintă stema „nobilei națiuni a secuilor”, înconjurată de stemele comitatelor de pe teritoriul Ținutului Secuiesc – Trei Scaune, Ciuc, Odorhei, Mureș-Turda și Turda-Arieș – aflată la Muzeul Național Secuiesc din Sf. Gheorghe⁷⁸.

În urma celui de Al doilea arbitraj de la Viena, colocvial Dictatul de la Viena, și reunirea Transilvaniei de Nord cu Ungaria, încă din octombrie

⁶⁷ Informație greșită: autorul stemei Olandei din 1907 este Johannes Evert van Leeuwen.

⁶⁸ Fundația Universitară Carol I.

⁶⁹ SANIC, Fond Comisia Consultativă Heraldică, dos. 3.

⁷⁰ Academia Ungară de Științe, Colecția de manuscrise, Ms 4820/131, apud Sas Péter, I. p. 127.

⁷¹ Nu am dat peste un decret de conferire de decorație, dar heraldistul s-a semnat ca fiind decorat cu Ordinul Coroana României în grad de Ofițer. În actul său de identitate emis de autoritățile române s-a semnat astfel: „Josif Sebestyén de Keöpecz, Ofițer al Coroanei României”.

⁷² Am parcurs numerele Monitorului Oficial din perioada 1921–1927, dar s-ar putea ca prin multitudinea de acte publicate să nu fi observat decretul respectiv.

⁷³ Magyar tudós készítette el a román államcímert (az Ellenzékből átvett cikk), Székely Nép, anul XL, nr. 74 din 17. 09. 1922.

⁷⁴ Memoriu asupra stemelor județelor. Monitorul Oficial nr. 222 din 6 august 1928, p. 8282–8283.

⁷⁵ Székely Nép.

⁷⁶ A se vedea: „Portretul unui boier ardelean în timpul lui Mihai Viteazul”, în Flacăra, anul VII, nr. 14 din 11 martie 1922, p. 24.

⁷⁷ Bánya János: Márton Áron püspökké szentelése, în Székelyföld, anul IX, nr. 3-4 din 1939, p. 20.

⁷⁸ Muzeul Național Secuiesc, nr. inv. A 183.

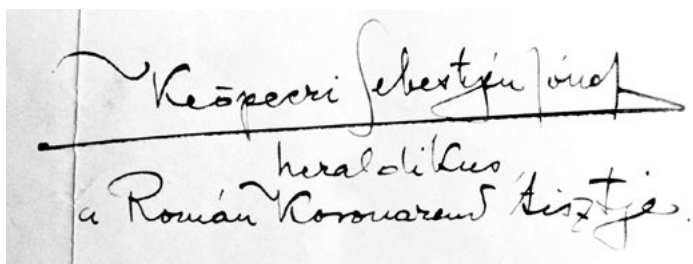
1940, Sebestyén s-a mutat la Cluj. A lucrat ca bibliotecar la Biblioteca Universitară, sub conducerea arhivistului Kelemen Lajos. În urma reunirii Transilvaniei de Nord cu România, poziția sa a devenit instabilă, la sfârșitul anului 1946 a fost pensionat, însă, neavând relații de muncă îndeajuns de durată, a primit doar o pensie minimală.

După pensionare, Sebestyén a lucrat în particular, mai mult pentru biserici. A fost ales ca membru al Comisiei de Artă Bisericească Romano-Catolică și al Comisiei de Protecție a Monumetelor și Urbanism a Eparhiei Reformate din Ardeal. A realizat mai multe plăci și panouri comemorative pentru Biserica franciscană din Cluj, pentru bisericile reformate din Căpușu Mare, Cățcău, Bicfalău; la Cluj pentru biserica reformată cu două turlă, una de mari dimensiuni, iar în biserica din strada Farkas (Kogălniceanu de astăzi) are trei panouri, două uriașe, reprezentând istoria lăcașului, respectiv preoții care au slujit acolo, și unul, mai modest, în amintirea episcopului Vásárhelyi Boldizsár; la Dej, una de dimensiuni mari și încă două de dimensiuni mai mici. Aceste panouri au ca elemente decorative în principal steme.

Spre sfârșitul războiului, la 20 ianuarie 1945 a decedat soția sa, în data de 16 ianuarie 1946 s-a sinucis fiul său András⁷⁹, iar Albert și-a luat lumea în cap, ultimul semn de viață l-a dat printr-o scrisoare expediată din Nyírbátor, Ungaria.

Heraldistul, rămas văduv, s-a căsătorit pentru ultima dată, a cincea oară cu Balázs Hortenzia (1897–1978).

Keöpeczi Sebestyén József a decedat la Cluj, la 27 decembrie 1964, la vârsta de 86 de ani⁸⁰. Se odihnește în cimitirul Házsongárd din oraș. În concordanță cu menirea sa de heraldist, monumentul său funerar este decorat cu stema de neam, în basorelief, a familiei Sebestyén.

27. Semnătura heraldistului Keöpeczi Sebestyén József – 1933
(Arhiva Parohiei Reformate din Căpeni)

⁷⁹ La 16 iunie 1946. A fost înmormântat în cimitirul de la Căpeni, conform registrului deceselor bisericii romano-catolice din Căpeni, aflat la Parohia din Baraolt, vol. 16, p. 39.

⁸⁰ Apare în registrul deceselor al primăriei din Cluj la nr. 1612 din 28 decembrie 1964, sub numele de „Sebestyen Iosif”. În registrul „Defunctorum”, început în anul 1956, al parohiei romano-catolice Sf. Mihail din Cluj este însemnat la nr. 135 sub numele „Josephus Köpeczy Sebestyén”.

28. Stema „Nobilei Națiuni a Secuilor” – 1943
(Muzeul Național Secuiesc, A 183 – Sz. A. I.)

LISTA ILUSTRAȚIILOR

În paranteză locul de păstrare sau numele proprietarului și numele fotografului, dacă nu e același cu proprietarul

1. Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba Iulia
(SANIC, fond Consiliul Dirigent, I 1130/76/3)

2. Portretul lui Carol Popp de Szathmáry (Szathmári Pap Károly)
Gravură de Marasztóni József (Hazánk s a Külföld, anul I, nr. 41 din 1865, p. 621.)

3. Proiect de stemă al pictorului Carol Popp de Szathmáry din 1863
(George Buzdugan)

4. Matrice sigilară cu stema României din 1867 – în oglindă
(SANIC, I 3947, apud Szemkovics, p. 97)

5. Stema României din 1872
(SANIC, I 1066/3)

6. Stema cea mare a regatului României – 1921
(SANIC, I 1066/3/1)

7. Stema cea mare a regatului României – desen heraldic cu semnătura autorului:
J. Sebestyén de Keöpecz
(Universul, anul XXXIII nr 169 din 29 iulie 1929, p. 1)

8. Stema medie a regatului României – desen heraldic
(SANIC, I 1066/3)

9. Stema cea mică a regatului României – 1921
(SANIC, I 1066/3)

10. Keöpeczi Sebestyén József în anul 1929
(Fotografie din colecția autorului)

11. Stema medie a Regatului Ungariei – 1915
(Turul, anul XXXV, nr. 1-4 din 1917, p. 6)

12. Sigiliul de stat al Regatului Ungariei – 1915
(Turul, anul XXXV, nr. 1-4 din 1917, p. 9)

13. Stema familiei Sebestyén de Kőröspatak și Keöpecz din 1608-ból – 1926
(Din colecția autorului)

14. Stema familiei Valovich – 1933
(Valovits László – Jakabffy Tamás)

15. Stema familiei Mikó de Bölön
(Mikó Ferenc)

16. Pictură murală cu pasărea Phoenix – 1926
(Biserica reformată din Bistrița – Guthier Gabriella)

17. Stema Colegiului Reformat din Cluj – 1940
(Colegiul Reformat din Cluj – Sz. A. I.)

18. Stema familiei Ebergényi de Ebergény și Telekes – 1941
(Mikó Ferenc)

19. Stema familiei Szász de Szemerja – 1930
(Szász Zsolt jr. – Lettner Krisztina)

20. Stema Transilvaniei într-o compoziție dedicată Bisericii Unitariene – 1958
(Parohia Unitariană din Aita Mare – Sz. A. I.)

21. Stema Transilvaniei într-o compoziție dedicată episcopului de Alba Iulia,
Márton Áron – 1939
(Arhiepiscopia Romano-Catolică de Alba Iulia – Bernád Rita Magdolna)

22. Stema familiei Gyárfás de Léczfalva
(Muzeul „Haszmann Pál”, Cernat – Sz. A. I.)

23. Stema familiei Keresztes de Léczfalva – 1930
(Keresztes Zoltán)

24. Stema familiei Jancsó de Kézdivásárhely și Nyujtód din 1613 – 1937
(Jancsó Miklós – Jakabffy Tamás)

25. Stema familiei Székely de Ótorda și Aranyosrákos – 1941
(Mikó Ferenc)

26. Stema funerară a contesei Karolina Bethlen de Bethlen (1849–1914)
(Biserica reformată din strada Farkas din Cluj – Sz. A. I.)

27. Semnătura heraldistului Keöpeczi Sebestyén József – 1933
(Arhiva Parohiei Reformate din Căpeni)

28. Stema „Nobilei Națiuni a Secuilor” – 1943
(Muzeul Național Secuiesc, A 183 – Sz. A. I.)

THE COAT OF ARMS OF ROMANIA AND KEÖPECZI SEBESTYÉN JÓZSEF

(Abstract)

After 1859, when the two Romanian countries Moldavia and Wallachia united under Prince Alexandru Ioan Cuza, the prime-minister of Wallachia, Ion Ghica ordered two projects of coats of arms of state from the painter of the yard, Carol Szathmári, and in 1863 an other project, which was the base of the Romanian coat of arms approved in 1867, at the beginning of the reign of the Ruling Prince Carol of Hohenzollern-Sigmaringen. (There were many variants of the projects of coat of arms.)

The approved coat of arms was a quartered escutcheon with inescutcheon quartered Argent and Sable. The first field Azure and the fourth field Or of the great escutcheon display the coat of arms of Wallachia, the eagle, the second field Azure and the third field Gules show the arms of Moldavia, the aurochs head. The inescutcheon shows the coat of arms of the reigning Hohenzollern family.

The coat of arms was modified in 1872: escutcheon quartered Azure and Gules with inescutcheon quartered Argent and Sable. The first field of the escutcheon displays the coat of arms of Wallachia, the second one shows the arms of Moldavia, the third field contains the coat of arms of Oltenia – a lion Or –, while the fourth one displays the arms of the maritime territories – two dolphins. The inescutcheon shows the coat of arms of the ruling Hohenzollern dynasty.

The coat of arms has been modified by use, not by law, twice. First after the proclamation of State Independence on 1877, by introducing the star of the Order of the „Star of Romania”. The second time following the proclamation of the Kingdom on 1881, by replacing the standard royal crown Or above the mantle with the Steel Crown of Romania.

After the Treaties of Saint-Germain, Versailles and of Trianon, the Kingdom of Romania, extended by the inclusion of Transylvania, part of Banat, Körös-vidék (the Criş region), the southern part of the historical Máramaros/Maramureş, Bukovina and Bessarabia, intended to indicate the change in its symbols as well.

King Ferdinand I of Romania appointed a coat of arms committee to draw the new symbol. The members of the committee either did not reach a common agreement or the monarch did not like the result; thus the composition of the committee was changed radically. Even so, no solution was obtained. Finally, on the proposal of the art historian Alexandru Tzigara-Samurcaş, with the approval of Minister of the Interior Constantin Argetoianu, the king had heraldist Keöpeczi Sebestyén József appointed to create the new coat of arms. The coat of arms of the country was adopted in three versions: greater, middle and small coat of arms. The law for the establishment of the coat of arms of the country, unanimously adopted by the Senate and the House of Representatives and promulgated by the king, was published in the Official Gazette on 29 July 1921.

The first clause of the law adopting the country coat of arms describes the symbol: the coat of arms of the Kingdom of Romania, augmented with the unified sister countries, consists of three superimposed escutcheons.

The great escutcheon: in the field Azure, a crowned eagle displayed Or and membered Gules holding in its beak a cross pattée Or with a sharp point at the lower limb, holding in its dexter talon a sword and in its sinister talon a sceptre Or ending in lily – the heraldic eagle of Romania, the symbol of the Romanian kingdom.

On the breast of the eagle there is a quartered escutcheon, with the symbols of the unified sister countries:

In dexter chief the coat of arms of the principality of the old Wallachia: in field Azure, an eagle Or membered Gules, holding a cross in its beak, flanked by a sun Or in dexter chief and an increscent of the last Or in sinister chief.

In sinister chief the coat of arms of the old principality of Moldavia (including Bessarabia and Bukovina): in field Gules an aurochs head Sable with a five-pointed star Or between the horns, a five-petalled rose Or on the dexter and a decrescent Or on the sinister.

In dexter base the coat of arms of the Banat: in field Gules an ashlar bridge on two arches Or issuant from water, thereon a lion rampant Or.

In sinister base the coat of arms of the Grand Principality of Transylvania (including the Criş region and parts of Maramureş): quarter with a fillet Gules in the middle, an Or beaked eagle Sable issuant from the fess, in field Azure, with a sun Or on the dexter and a decrescent Argent on the sinister. In the base of the quarter, in field Or, seven towers Gules (four and three) with double gables, two windows and gates shut.

Dobruja's coat of arms entrée en point: in field Azure two dolphins urinant respectant Or.

The inescutcheon quartered Argent and Sable is the coat of arms of the ruling Hohenzollern dynasty.

The Romanian steel crown is displayed atop the great escutcheon. The supporters of the escutcheon are two lions Or. Beneath the escutcheon the collar and star of the Order of Carol I is displayed. On a banderole Azure with fringes Or the motto of the Hohenzollern dynasty is displayed in Latin: Nihil sine Deo (Nothing without God). All these are placed on a pavilion Purple with fringes Or and ermine lining. A royal crown Or ornamented with precious stones is displayed atop the pavilion.

*

Keöpeczi Sebestyén József was born on 12th November 1878 in Szék (today's Cluj county: Sic). He descended from a noble family from Köpec (archaic Keöpecz).

From 1903 till 1914 Sebestyén was the co-editor of the "Genealógiai Füzetek" (Genealogical Journal) edited in Cluj. He published almost one hundred of his drawings, mostly drawings of coats of arms and many papers in the journal. He illustrated Sándor Imre's "Czimerlevelek" (Letter patents – Kolozsvár/Cluj, 1910 and 1912), a compilation of two volumes in which 283 of his heraldic drawings appeared.

After the winding-up of the journal, caused by World War I, Sebestyén went to Budapest. Beginning with 1915 he was entitled to the official use of the title of representative heraldic-painter of the Hungarian National Archives. It was under this title that he drew the Hungarian Royal middle-coat of arms and seal-drawing in 1915.

After WW I. he served in the Székely Division, following its capitulation he was interned in Braşov with his fellow officers. Later, he got to Köpec/Căpeni village. From 1919 till 1940 he and his family lived there. He was the author of the coat of arms of Romania from 1921. In 1926 he decorated the interior of the Reformed church in Căpeni with coats of arms. He is the main illustrator of Lukinich Imre's monography entitled "A bethleni Bethlen család története" (The history of the Bethlen of Bethlen family – Budapest, 1927), in which 160 of his drawings appeared.

Following the Second Vienna Award he moved to Cluj and worked in the University Library. He published many studies in the topics of heraldry, history of art and history of architecture. He painted numerous coats of arms, drew many book-plates, ornated memorial tablets, drew family trees. Besides his heraldic work, the activity he performed in historic preservation is significant as well.

He died in Cluj on 27th December 1964 and he was buried there, in the famous Házsongárd graveyard. Worthy of his avocation, his gravestone was decorated with his carved family coat of arms.

IZVOARE ARHIVISTICE

Arhiva Parohiei Reformate din Căpeni
 Registrul familial, vol. II,
 Registrului matricol, vol. V;
 Arhiva Parohiei Romano-Catolice Sf. Mihail din Cluj, Registrul „Defunctorum”, vol. XVI;
 Arhiva Parohiei Romano-Catolice Sf. Adalbert din Baraolt, Registrului „Defunctorum”
 al Parohiei Romano-Catolice din Căpeni, vol. XVI;
 Arhivele Naţionale ale României
 Serviciul Arhivelor Naţionale Istorice Centrale (SANIC)
 Fond Comisia Consultativă Heraldică – I 1066.
 Fond Consiliul Dirigent – I 1130,
 Serviciul Judeţean Cluj (SJANR Cluj)
 Fond nr. 608 – Colecţia „Sebestyén József”,
 Fond nr. 42 – Registrul matricol al botezurilor al Parohiei Reformate din Sic,
 Arhivele Naţionale Ungare (MNL OL)
 F1 – Arhivele Capitlului de la Alba Iulia, Libri regii Transilvaniae, vol. 8,
 K – Arhivele autorităţilor guvernamentale civile, Arhivele Ministerului de Interne,
 Y – Arhiva Arhivelor Naţionale Ungare;
 Muzeul Naţional Secuiesc, Garia de Artă „Gyárfás Jenő”;
 Primăria Municipiului Cluj-Napoca, Biroul Stare Civilă.

BIBLIOGRAFIE

*** Enciclopedia României, Volumul I, Bucureşti, 1938;
 *** Magyar tudós készítette el a román államcímert, în: Székely Nép, anul XL, nr. 74
 din 17 septembrie 1922;
 *** Noua stemă a României. Explicaţiuni date de un membru al comisiunii, în: Universul,
 anul XXXIX, nr. 169 din 29 iulie 1921;
 *** Noua stemă a României, în: Ilustraţia. Revistă ilustrată enciclopedică, anul X. seria
 2, nr. 9 din 9 decembrie 1921;
 ANDRIEŞ-TABAC, Silviu, Heraldica teritorială a Basarabiei şi Transnistriei, Museum,
 Chişinău, 1998;
 BÁNYAI János, Márton Áron püspökké szentelése, în: Székelyföld, anul IX, nr. 3-4
 din 1939;
 CERNOVODEANU, Dan, Ştiinţa şi arta heraldică în România, Editura Ştiinţifică
 şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977;

Idem, Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII-XX), Istros, Brăila, 2005;

CIUBOTARU, Mircea și LEFTER, Lucian-Valeriu (red.), Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014;

FEHÉR János, A vargyasi Daniel-kastély, Tortoma, Barót, 2009;

GRECIANU, Ștefan Dimitrie, Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armeriilor oficiale, cu planșe și vocabular, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1900;

LUKINICH Imre, A bethleni gróf Bethlen-család története, Athenaeum, Budapest, 1927;

MĂNESCU, Jean Nicolas, L'héraldique d'État des Principautés Unies (1859-1866), în: Revue roumaine d'histoire (RRH), anul XXIX, nr. 1-2 din 1990;

Idem, La question des armes de la Roumanie devant les Assemblées en 1866/67 et 1871/72, în: RRH, anul XXX, nr. 3-4 din 1991;

Idem, L'héraldique d'État de la Roumanie contemporaine de 1918 à nos jours, în: RRH, anul XXXII, nr. 1-2 din 1993;

MOISIL, Constantin, Stema României – originea și evoluția ei istorică și heraldică, în: Boabe de grâu, anul II, nr. 2 din februarie 1931;

Idem, Stema României, în: Enciclopedia României, vol. I, București, 1938;

NĂSTUREL, Petre Vasiliu, Steagul, stema română, însemnele domnești, trofee. Cercetare critică pe terenul istorii (cu numeroase figuri în color), Stabiliment de Arte Grafice „Universala”, București, 1903;

REICHENAUER von Reichenau, Constantin, CSERGHEÖ, Géza von și BÁRCZAY, Oscar von, Der Adel von Siebenbürgen, în: J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, (Vierten Bandes zwölfte Abtheilung), Verlag von Bauer und Rapse, Nürnberg, 1898;

SÁNDOR Imre, Czímerlevelek. I. füzet (1551-1629) și II. füzet (1629-1660), Genealógiai Füzetek, Kolozsvár, 1910 și 1912;

SAS Péter, A heraldikus. Köpeczi Sebestyén József élete és munkássága I-II, Pallas Akadémia, Csíkszereda, 2011;

SEBESTYEN de Keöpecz Jos[ef], Portretul unui boier ardelean în timpul lui Mihai Viteazul, în: Flacăra, anul VII, nr. 14 din martie 1922;

SZEKERES Attila István, Keöpeczi Sebestyén József, a címerművész, Tortoma, Barót, 2014;

Idem, Patrimoniul heraldic al județului Covasna, Tinta, Arcuș, 2015;

SZEMKOVICS, Laurențiu-Ștefan, Steme din emblemele unor matrice sigilare care au aparținut suveranilor României (1867-1947), Istros, Brăila, 2015;

TAGÁNYI Károly, RÉTHY László și POKOLY József, Szolnok-Doboka vármegye monográfiája. V. kötet: A vármegye községeinek részletes története, Deés, 1901;

TIRON, Tudor-Radu, De la cucerirea Independenței la înfăptuirea Marii Uniri. Note pe marginea reprezentării decorațiilor românești în stemele de stat din 1872 și 1921, în: Revista Bibliotecii Academiei Române, anul I, nr. 2 din 2016;

TZIGARA-SAMURCAȘ Alexandru, Memorii III (1919-1930). Lupta vieții unui octogenar, Meridiane, București, 2003.

PUBLICAȚII PERIODICE

Boabe de grâu, anul II, nr. 2 din februarie 1931;

Budapesti Közlöny. Hivatalos lap, anul II din 1915;

Flacăra. Revistă literară, artistică, socială, anul VII, nr. 14 din 11 martie 1922;

Genealógiai Füzetek családtörténeti folyóirat, anii I-XII din 1903-1914;

Ilustrația. Revistă ilustrată enciclopedică, anul X., seria 2, nr. 9 din 9 decembrie 1921;

Magazin istoric, anul VIII, nr. 10 din 1974;

Monitorul Oficial al României, București, 1861, 1863, 1867, 1872, 1921-1928;

Székely Nép, anul XL, nr. 74 din 17 septembrie 1922;

Turul, a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság közlönye, anul XXXV, nr. 1-4 din 1917;

Universul, anul XXXIX, nr. 169, din 29 iulie 1921.

CUVINTE CHEIE

Keöpeczi Sebestyén József, stemă, secuiesc, Trei Scaune, Transilvania, Moldova, Țara Românească, România, București, Budapesta, Căpeni, Cluj

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	5
Stema României din 1867.....	9
Stema României din 1872.....	13
Stema României din 1921.....	15
Keöpeczi Sebestyén József.....	21
Lista ilustrațiilor.....	44
The coat of arms of Romania and Keöpeczi Sebestyén József (Abstract).....	46
Izvoare arhivistice.....	49
Bibliografie.....	49
Publicații periodice.....	51
Cuvinte cheie.....	51